

הגדרת ארץ ישראל

1. גיטין ב. משנה

/מתני'/. המביא גט ממדינת הים, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, רבן גמליאל אומר: אף המביא מן הרקם ומן החגר, ר' אליעזר אומר: אפילו מכפר לודים ללוד, וחכ"א: אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך. והמביא ממדינה למדינה במדינת הים, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, רשב"ג אומר: אפילו מהגמוניא להגמוניא. ר' יהודה אומר: מרקם למזרח, ורקם - כמזרח, מאשקלון לדרום, ואשקלון - כדרום, מעכו לצפון, ועכו - כצפון; ר"מ אומר: עכו - כארץ ישראל לגיטין. המביא גט בארץ ישראל, אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם; ואם יש עליו עוררים - יתקיים בחותמיו

2. תוספות גיטין ב. ד"ה ואשקלון מתחילת התוס' עד "והא דלא משני" "ואמר ר"י דאפילו בצד" עד "והשתא פריך"

ואשקלון כדרום - הקשה ר"ת דאשקלון מארץ ישראל היא דכתיב ביהושע (יג) זאת הארץ הנשאת וגו' האשדודי והאשקלוני וכתב הפילה לישראל לנחלה כאשר צויתך ואחר כך לכדוה כדכתיב בשופטים וילכוד יהודה את עזה ואת אשקלון ואת גבולה ואר"ת דעולי בבל לא כבשוה כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז. גבי בית שאן הרבה כרכים עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל ולכך אין תלמידי חכמים מצויין שם ואין בתי דינין קבועין שם אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוה חוצה לארץ וכתב ביהושע ויקדשו את קדש בהר נפתלי וליכא למימר דלא כבשוה עולי בבל דבספרי בפרשת והיה עקב חשיב רקם וחגר בהדי כרכים שכבשו עולי בבל וי"ל דתרי רקם וחגר הוה ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור (בראשית כ) מתרגמין בין רקם ובין חגרא בארצו של אבימלך מלך פלשתים ואותו היה בארץ ישראל דמסתמא דאברהם ויצחק היו דרין בארץ ישראל וביהושע נמי משמע דפלשתים מארץ ישראל ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל דפלשתים במערבו דים פלשתים הוא גבול מערב של ארץ ישראל ורקם וחגר דמתני' היה במזרח כדאמרין רקם כמזרח ועכו אע"ג דכבשוהו עולי בבל כדאמר בסוף כתובות (דף קיב.) רבי אבא הוה מנשק כיפי דעכו ובפרק מי שאחזו (לקמן דף עו:) פריך למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הוה הא כי הוה מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מפטרי מהדדי לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ אמר ר"ת דלא קשה מידי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחו"ל כדמוכח בירושלמי והכא מיירי באותו צד שבחוצה לארץ והא דלא משני נמי במי שאחזו (שם) מתני' דאם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והגיעו לעכו וחזר ביטל תנאו לאותו צד שבחוצה לארץ היינו משום דביוצא מארץ ישראל פוגע תחילה באותו צד של ארץ ישראל והגיע לעכו משמע לתחילת עכו אך קשה לר"י דאמר לקמן (דף ו:) נכנס לפניו ר' אלעא אמר ליה הלא כפר סיסאי מובלע בתחום ארץ ישראל וקרובה לציפורי יותר מעכו ומה בכך מכל מקום עכו עדיפא אע"פ שהיא רחוקה מציפורי שהיא עצמה חציה מארץ ישראל ועוד היכי דייק לקמן (דף ח.) דמוכר עבדו לסוריא יצא לחירות מדתן עכו כארץ ישראל לגיטין אין לעבדים לא כל שכן סוריא דמרחקא טובא אדרבה סוריא עדיפא כיון דמתני' איירי בצד של חוצה לארץ דקסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש והויה היא עצמה ארץ ישראל דלהכי מיבעיא ליה אי הוה כמוכר עבדו לארץ ישראל כיון דשמיה כיבוש או דלמא כיון דעפרה טמא כחוצה לארץ דמי ואמר ר"י דאפילו בצד של ארץ ישראל צ"ל בפני נכתב וכו' לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל ומופלג מן הישיבות ובתי דינים וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר והשתא פריך שפיר כפר סיסאי דקרוב לציפורי שהיתה עיקר ישוב א"י טפי מעכו דרחוק מעיקר ישוב א"י אע"ג דעכו היא עצמה בארץ ישראל וכפר סיסאי הוא חוצה לארץ מכל מקום פשיט שפיר כיון דקים ליה דמובלעת מהני כאילו היא ממש מארץ ישראל כר"ג דאמר מובלעות שכיחי וגמירי וא"ת דאמר בירושלמי המוכר עבדו לעכו יצא לחירות ר"ש אביו דרבי יודן אומר אפילו מעכו לעכו וכיון דאפילו באותו צד שבארץ ישראל יצא לחירות אם כן מעכו לעכו אמאי יצא לחירות כיון דחשיב כחוצה לארץ וי"ל דנהי דחשיב כחוצה לארץ לגבי עיקר ישוב ארץ ישראל לגבי חוצה לארץ מיהא חשיב כארץ ישראל.

3. רמב"ן גיטין ב. ד"ה הן גמליאל "וכן בעכו ששנינו עכו" עד "ויש אומרים עכו"

מאשקלון לדרום וכו'. אף זו קשה שהרי אשקלון מארץ ישראל היא, דכתיב בשופטים וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה, וכתב ביהושע חמשת סרני פלשתים האשקלוני והאשדודי אנכי אורישם מפני בני ישראל רק הפילה לישראל בנחלה, וכן בעכו ששנינו עכו כצפון קשיא דכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו ומשמע שמא"י הוה, וכדאמר ר' במס' חולין ומי איכא למ"ד בית שאן לאו מא"י הוה והא כתיב מנשה לא

בספרי (ס"פ עקב) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר וכו' אמר להם כל המקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הוא שלכם או רשות בידם לכבוש חוצה לארץ עד שלא יכבשו א"י תלמוד לומר וירשתם גוים גדולים ועצומים ואחר כך כל המקום אשר וכו'. ואמרו ואם תאמר מפני מה כיבש דויד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרו דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן. הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכע"ז כתובו' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוינו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה יב כט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ור' חנניה בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקראו בקריאתם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו וישבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה:

6. תוספות כתובות קי: ד"ה הוא אומר

הוא אומר לעלות כו' - אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין לזיז בהם ולעמוד עליהם.

7. רמב"ם הלכות תרומות א:ה

כל שהחזיקו עולי מצרים (נ) ונתקדש קדושה ראשונה (נא) כיון שגלו (נב) בטלו קדושתן, שקדושה ראשונה לפי שהיתה (נג) מפני הכיבוש בלבד קדושה לשעתה (נד) ולא קדושה לעתיד לבוא, כיון שעלו בני הגולה (נה) והחזיקו במקצת הארץ (נו) קדושה קדושה שנייה (נז) העומדת לעולם לשעתה (נח) ולעתיד לבוא, (נט) והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו (ס) עליהם עניים בשביעית, * ורבינו הקדוש (סא) * התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל (סב) והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות. +/השגת הראב"ד/ ורבינו הקדוש התיר בית שאן וכו'. א"א לא התיר רבי אלא מעשר ירק ופירות האילן שהן מדרבנן אף בא"י. +

8. רמב"ם הלכות תרומות א:כו וראב"ד

התרומה בזמן הזה ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל (רכז) ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהן שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד, ובזמן שכל ישראל שם (רכח) שנאמר כי תבואו ביאת כולכם כשהיו בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית, לא כשהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא (רכט) שהיתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה, * וכן יראה לי (רל) שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה (רלא) אלא מדבריהם כתרומה. +/השגת הראב"ד/ התרומה בזמן הזה וכו' עד שהן עתידין לחזור בירושה שלישית. א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורי"י והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא. +